

**ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИ
ТАҲЛИЛИ**

UZBEKISTAN LAW REVIEW

**ОБЗОР ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

ИЛМИЙ ТАҲЛИЛИЙ ЖУРНАЛ	SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL	НАУЧНО АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
--------------------------------------	--	--

**2024
№3**

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ

БОШ МУҲАРРИР:

Гулямов Саид Саидахарович — юридик
фанлари доктори, профессор.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ АЪЗОЛАРИ:

Рустамбеков Исламбек Рустамбекович — ю.ф.д.,
профессор.

Хужаев Шохжаҳон Акмалжон ўғли — юридик
фанлар бўйича фалсафа доктори.

Оқюлов Омонбой — ю.ф.д., профессор.

Эргашев Восит Ёқубович — ю.ф.н., профессор.

Махкамов Отабек Мухтарович — ю.ф.д.

Суюнова Дилбар Жолдасбаевна — ю.ф.д., доц.

Мусаев Бекзод Турсунбоевич — ю.ф.д., доц.

Беков Ихтиёр — ю.ф.д., проф.

Бозоров Сардор Сохибжонович — ю.ф.д., проф.
в.б.

Хазратқулов Одилбек Турсунович — юридик
фанлари номзоди, доцент.

Самарходжаев Ботир Билялович — ю.ф.д.,
профессор.

Ходжаев Бахшилло Камалович — ю.ф.д.,
профессор.

Нарзиёв Отабек Саъдиевич — ю.ф.д., проф. в.б.

Жолдасова Шахноза Батировна — юридик
фанлар бўйича фалсафа доктори.

Маълумот олиш учун қуйидагиларга мурожаат этиш
сўралади:

Гулямов Саид Саидахарович,
Рустамбеков Исламбек Рустамбекович
ТДЮУ, Халқаро хусусий ҳуқуқ кафедраси,
Ўзбекистон Республикаси, Тошкент ш., 100047,
Сайилгоҳ кўчаси, 35. Тел: 233-66-36

"Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили"нинг электрон
нусхаси Интернетдаги www.library-tsul.uz ёки
www.lawreview.uz сайтида жойлаштирилган.

Журнал 2013 йилдан Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамасининг Олий Аттестация
комиссияси журналлари рўйхатида киритилган.

Ушбу журналда баён этилган натижалар, хулосалар,
талқинлар уларнинг муаллифларига тегишли бўлиб,
Ўзбекистон Республикаси ёки Тошкент давлат юридик
университети сиёсати ёки фикрини акс эттирмайди.

2023 йилда нашр этилди.

Муаллифлик ҳуқуқлари Тошкент давлат юридик
университетига тегишли. Барча ҳуқуқлар ҳимояланган.
Журнал материалларидан фойдаланиш, тарқатиш ва
қўлайтириш Тошкент давлат юридик университети рухсати
билан амалга оширилади. Ушбу масалалар бўйича Тошкент
давлат юридик университетига мурожаат этилади.
Ўзбекистон Республикаси, Тошкент ш., 100047, Сайилгоҳ
кўчаси, 35.

ISSN 2181-8118

Масъул котиб: **И. Рустамбеков**

Наشريёт муҳаррири: **Н. Ниязова**

Техник муҳаррир: **Д. Қозимов**

Лицензия № 02-0074

Босишга рухсат этилди — 25.09.2024

Наشريёт ҳисоб табағи — 5

«IMPRESS MEDIA» босмахонасида босилди

Адади — 100 нусха.

ИЛМий-ТАҲЛИЛИЙ ЖУРНАЛ

3/2024

МУНДАРИЖА

I.Rahmatulloyev	
O'zbekiston qonunchiligida mediatsiya kelishuvini amalga oshirish masalalari.....	3
Sh.X.Mamataliyeva	
Jinoyat ishlarini yuritishning sud bosqichida xavfsizlik choralari qo'llanilishining	
umumiy tavsifi.....	5
Б.Акмалхонов	
Защита прав собственности в контексте международных санкций	9
Ж.Тўраев	
Ходимларнинг меҳнат ҳуқуқларига риоя қилиниши бўйича давлат назорати	
ва текшируви умумий назарий жиҳатлари таҳлили.....	15

Mamataliyeva Shaxnoza

Toshkent davlat yuridik
universiteti Jinoyat-protsessual
huquqi kafedrası o'qituvchisi

JINOYAT ISHLARINI YURITISHNING SUD BOSQICHIDA XAVFSIZLIK CHORALARI QO'LLANILISHINING UMUMIY TAVSIFI

Annotatsiya: Ushbu maqolada xavfsizlik tushunchasi, xususan, jinoyat protsessining sud bosqichida xavfsizlik tushunchasi haqida gap boradi. Shuningdek, "xavfsizlik" tushunchasi to'g'risida olimlar fikri o'rganilib, ilmiy munozaraga kirishiladi.

Kalit so'zlar: xavfsizlik, jinoyat protsessida xavfsizlik, jinoyat protsessi ishtirokchilari xavfsizligi, himoya qilish, davlat himoyasi, himoya shakllari.

Annotation: This article will focus on the concept of security, in particular the concept of security at the judicial stage of criminal proceedings. The opinion of scientists on the concept of "security" is also being studied and a scientific discussion is being held.

Key words: security, security in criminal proceedings, security of participants in criminal proceedings, protection, state protection, forms of protection.

Аннотация: В данной статье речь пойдет о понятии безопасности, в частности о понятии безопасности на судебной стадии уголовного судопроизводства. Также изучается мнение ученых о понятии "безопасность" и проводится научная дискуссия.

Ключевые слова: безопасность, безопасность в уголовном процессе, безопасность участников уголовного процесса, защита, государственная защита, формы защиты.

I. Kirish

Jinoyat protsessi ishtirokchilari xavfsizligi barcha bosqichda, jumladan sud bosqichida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Sudning sud muhokamasini tayyorlash va sud majlisini o'tkazishdagi roli asosiy bo'lib, barcha jinoyat-protsessual kodeksidagi ko'rsatmalarini bajarish uchun tegishli shart-sharoitlarni yaratish, jinoyat protsessining tamoyillarini amalga oshirish va sud taraflarini jinoyat ishi bo'yicha dalillarga asoslangan faoliyatda teng huquqlilik bilan ta'minlashda bevosita bog'liqdir. Bundan tashqari, xavfsizlikni ta'minlash, agar buning uchun asoslar va shartlar mavjud bo'lsa, nafaqat ish bo'yicha adolatli yakuniy qaror chiqarish uchun dalillarni o'rganishga ta'sir qiladi, balki jarayon ishtirokchilarining hayot, sog'liq va boshqa imtiyozlarni himoya qilish huquqini amalga oshirishning jiddiy kafolati hisoblanadi.

Jinoyat ishi bo'yicha sud majlisidagi xavfsizlik o'ziga xos xususiyatlarga ega, bu sudlanuvchining aybdorligi (aybsizligi) va jinoiy jazo tayinlash (undan ozod qilish) masalasini hal qilishda sudning alohida roli bilan bog'liq. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2018-yil 15-martda 2981-son bilan ro'xtatga olingan O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi va Ichki ishlar vazirligining 2018-yil 23-fevraldagi 11-87-20-son qaroriga ilova tarzida "Sud binolari, sud protsesslari va ularning

xavfsizligini ta'minlash tartibi to'g'risidagi yo'riqnomaning 5.1-bandida sud protsessi ishtirokchilari, ularning oila a'zolari va yaqin qarindoshlarining hayoti, salomatligi, sha'ni qadr-qimmatini va mol-mulki muhofaza qilinishini ta'minlovchi barcha zarur choralarni ko'rish to'g'risidagi sudning yozma topshirig'i asosida ichki ishlar organlari tomonidan ularning xavfsizligi ta'minlanishi belgilangan.

Sud jarayonida quyidagi jinoyat-protsessual xavfsizlik choralari qo'llash imkoniyatini beradi:

- yopiq sud majlisi (JPK 19-modda);
- jinoyat protsessi ishtirokchilarining iltimosnomasiga ko'ra audio-va videoyozuvdan hamda videokonferensaloqa rejimida o'tkazilishi mumkin (JPK 19-modda);
- sud majlisiga chaqirilishi lozim bo'lgan shaxslar ro'yxatida ularning taxalluslari ko'rsatilishi (JPK 380-modda);

- jinoyat ishi jinoyat sodir etilgan joydan, boshqa joyda sud muhokamasini ko'rish xavfsizlik choralarining bir turi sifatida ko'rish mumkin (JPK 48-bob);

- gumonlanuvchi, ayblanuvchi, sudlanuvchi, jabrlanuvchiga, guvohga, xuddi shuningdek ularning qarindoshlari va yaqinlari telefonlar va boshqa telekommunikatsiya qurilmalari orqali olib boriladigan so'zlashuvlarni eshitib turish (JPK 170-modda);

- sud ularning shaxsiga oid ma'lumotlarni oshkor qilmasdan, tanib olinuvchining tanib oluvchini ko'rib turishi istisno etiladigan sharoitda so'roq qilish (JPK 127-modda).

Biroq, yuqorida keltirilgan xavfsizlik choralari, himoya choralari bir debocha hisoblanadi, agar ular kompleks tarzda qo'llanilmasa, barcha amalga oshirilgan protsessual harakatlar behudaga ketishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasining jinoyat-protsessual kodeksining 19-moddasi, sud bosqichlarida to'g'ridan-to'g'ri qo'llanilishi mumkin:

- 1) jinoyat ishini yopiq sud majlisida ko'rib chiqish;
- 2) sud majlisida videokonferensaloqa vositasini qo'llash.

Bizning jinoyat protsessi ishtirokchilarining xavfsizligini ta'minlash zarurligini ko'plab huquqiy hujjatlarda aniqlash mumkin. Ular orasida, yuqorida aytib o'tganimizdek, O'zbekiston Respublikasining 14.01.2019-yildagi "Jabrlanuvchilarni, guvohlarni va jinoyat protsessining boshqa ishtirokchilarini himoya qilish to'g'risida"gi qonuni alohida o'rin tutadi. Sud jarayonida qo'llanilishi mumkin bo'lgan xavfsizlik choralari tizimi faqat yuqorida keltirilgan qonunning 6-moddasida ko'rsatilgan narsalar bilan cheklanmaydi. O'zbekiston Respublikasining amaldagi jinoyat-protsessual kodeksining normalari sud tomonidan sud bosqichlarida xavfsizlik choralari qo'llash, o'zgartirish, uzaytirish yoki bekor qilish, shu jumladan hukm mazmunini hal qilish zarurligini tartibga soladi. Protsess ishtirokchisining xavfsizlik holati to'g'risidagi qaror sud tomonidan jinoyat ishi bo'yicha ish yuritish tugatilgan taqdirda ham muhokama qilinadi. Shunday qilib, xavfsizlikni ta'minlash bilan bog'liq sud faoliyati faqat yopiq sud majlisini yoki sud majlisida sud majlisida videokonferens aloqa vositasini qo'llash, protsess

ishtirokchilarini boshqa xavfsizligini choralari bilan ta'minlash bilan cheklanmaydi.

Sud majlisida biz ko'rib chiqayotgan xavfsizlik chorasi ikki bosqichni o'z ichiga oladi:

1) himoyalangan shaxsning haqiqiy ma'lumotlarini oshkor qilmaslik

2) uni jarayonning boshqa ishtirokchilari tomonidan vizual kuzatuvni istisno qiladigan sharoitlarda so'roq qilish.

Bundan tashqari, sud majlisida sud videokonferensiya tizimlaridan foydalangan holda himoyalangan guvohni so'roq qilish shartlaridan foydalanish huquqiga ega. Biroq, uning mazmuniga ko'ra, biz ishonamizki, u xavfsizlik va imkonsizlikni ta'minlash zarur bo'lganda qo'llanilishi mumkin, shuning uchun himoyalangan shaxsning sudda shaxsan ishtirok etishi. Ko'rinib turibdiki, shaxsiy ishtirok etishning mumkin emasligi uchun bunday shart sud tomonidan haqiqiy moddiy-texnik, tashkiliy va hokazolar bo'lmagan taqdirda, sud majlisida protsess ishtirokchisining xavfsizligini ta'minlash imkoniyati bo'lmagan taqdirda qo'llanilishi mumkin.

Sud tomonidan jinoyat ishini tugatish to'g'risida qaror qabul qilish ishning keyingi harakatiga to'sqinlik qiladigan holatlarni aniqlash bilan bog'liq. Shu bilan birga, jinoyat ishi ishtirokchilariga nisbatan allaqachon qo'llanilgan, amalga oshirilgan xavfsizlik choralari aniqlanishi kerak. Shu munosabat bilan qonun chiqaruvchi sudning protsessual qaror chiqarish majburiyatini haqli ravishda belgilab qo'ydi. Sud majlisida jinoyat ishi tugatilgan taqdirda, himoyalangan shaxs jinoiy ishda ishtirok etishi, jinoiy odil sudlovga mumkin bo'lgan yoki istiqbolli yordam ko'rsatishi bilan bog'liq holda xavf ostida qolishi mumkin. Sud tomonidan jinoyat ishini tugatish to'g'risida qaror qabul qilingan taqdirda, shu jumladan davlat ayblovchisi ayblovni saqlab qolishdan bosh tortgan taqdirda, bunday protsessual qaror uchun asoslar mavjud bo'lsa, biz suddan keyingi jinoiy ta'sir o'tkazish imkoniyatini istisno qilmaymiz.

Jinoyat protsessida xavfsizlik chorasi sifatida yopiq sud majlisi.

O'zbekiston Respublikasi jinoyat protsessida sud muhokamasining oshkorligi bir necha o'n yillar davomida muhim qoidalaridan biri bo'lib, fuqarolarning jinoyat ishini mohiyatan ko'rib chiqish va hal qilishda sudda ishtirok etish huquqini amalga oshirishda namoyon bo'ladi. Amaldagi jinoyat-protsessual qonunchiligida yopiq sud majlisi sud muhokamasining umumiy shartlaridan biri hisoblanadi. Xususan, O'zbekiston Respublikasining jinoyat-protsessual kodeksida oshkorlik e'lon qilingan: 19-modda (jinoyat ishini sud tomonidan ommaviy ko'rib chiqish).

Sud tomonidan jinoyat ishi bo'yicha sud muhokamasini yopiq formatda o'tkazish to'g'risida asoslar mavjud bo'lgan taqdirda qaror qabul qilish xalqaro talablarga to'liq mos keladi. Shunday qilib, "adolatli sud jarayoni huquqi" degan qoida, "Inson huquqlari va asosiy erkinliklarini himoya qilish to'g'risida"gi konvensiyada "Matbuot va jamoatchilik demokratik jamiyatda axloq, jamoat tartibi yoki milliy xavfsizlik nuqtai nazaridan, shuningdek, voyaga

etmaganlarning manfaatlari talab qilganda, butun jarayon davomida yoki uning bir qismi davomida sud majlislarida qatnashmasligi mumkin" degan qoidani o'rnatdi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 137-moddasida "Hamma sudlarda ishlar ochiq ko'riladi. Ishlarni yopiq majlisda tinglashga qonunda belgilangan hollardagina yo'l qo'yiladi" deb belgilangan.

Jinoyat protsessi ishtirokchilarining xavfsizligini ta'minlash sud organining odil sudlovni ta'minlashdagi yakuniy qarorini chiqarish uchun zarur shartdir.

Xavfsizlik chorasi sifatida jinoyat protsessida videokonferensiya qo'ng'irog'ni qo'llash. O'zbekiston Respublikasi jinoyat-protsessual kodeksida aniq belgilangan sud tomonidan amalga oshirilishi mumkin bo'lgan, xavfsizlik choralardan biri videokonferensaloqa(VKS) dasturidan foydalanish tahlil etamiz. Ishonganimizdek, fuqarolarning sud majlisida xavfsiz ishtirok etishini ta'minlash uchun ushbu vositalardan tashqari, xavfsizlik choralari sifatida aniq ko'rsatilmagan boshqa vositalarni ham ko'rib chiqish kerak. Ular orasida biz videokonferensaloqa (VKS) dasturidan foydalanish mumkin deb hisoblaymiz.

Jinoyat protsessi ishtirokchilarining sud majlisida xavfsiz ishtirok etish jarayoni ushbu jarayonga ta'sir qiluvchi ko'plab omillardan biridir. Sud ishlarini huquqiy tartibga solish ijtimoiy munosabatlarning rivojlanishi, xalqaro huquqning ta'siri, inson huquqlari bo'yicha Yevropa sudining qarorlari va boshqa shartlar tufayli doimiy ravishda takomillashtirilmoqda. VKS tizimi xavfsizlik chorasi sifatida qabul qilinmagan. Shu bilan birga, ushbu chora-tadbirlar orasida VKS aloqasi to'g'ridan-to'g'ri xavfsizlik choralari tizimiga kiritilmagan, ammo bizning fikrimizcha, bu jinoyat ishining ayrim ishtirokchilarining xavfsizligini ta'minlashga imkon beradigan mustaqil xavfsiz chora sifatida ishlatilishi mumkin.

Jinoyat protsessida, xususan, sud majlisida videokonferensaloqa qo'llanilishi amaldagi jinoyat protsessual qonunchiligiga 2018-yil 18-apreldagi PQ qonun asosida kiritilgan. Bunday tashqari 24.06.2017-yildagi Oliy sud plenumining "Fuqarolik, jinoyat va ma'muriy ishlarni ko'rishda sud majlislarini videokonferensaloqa rejimiga o'tkazishning ayrim masalalari to'g'risida" gi qarori qabul qilindi.

L.V.Brusnitsinning ta'kidlashicha, sud jarayonida videokonferensaloqa vositalaridan xavfsizlik chorasi sifatida foydalanish Avstriya, AQSh, Buyuk Britaniya, Fransiya, Belgiya, Italiya va boshqa mamlakatlarda qo'llaniladi.

O'zbekiston Respublikasi jinoyat-protsessual kodeksiga kiritilgan jinoyat ishida VKS qo'llanilishini tartibga soluvchi o'zgartish va qo'shimchalarni tahlil qilish vaqt bo'yicha belgilangan.

1) Bir vaqtlar jinoyat protsessida video texnologiyalaridan foydalanish sud tomonidan protsessual masalalarni tezkor hal qilish zarurati va jarayon ishtirokchisi, qoida tariqasida, mahkum joylashgan joy va sud iltimosnoma yoki shikoyatni ko'rib chiqadigan joy o'rtasidagi uzoq masofalar bilan bog'liq edi. Shunday qilib,

videokonferensiya aloqadan foydalanish protsessual masalalarni hal qilish vaqtini sezilarli darajada qisqartirdi va mahkumni sud o'tkazish joyiga olib borish bilan bog'liq sud xarajatlarini kamaytirdi.

Umuman olganda, sanab o'tilganlar shuni ko'rsatadiki, qonun chiqaruvchi O'zbekiston Respublikasi jinoyat protsessiga video texnologiyalari va sud faoliyatini texnologik qo'llab-quvvatlashning boshqa vositalarini joriy etib, sudlanuvchining sud majlisida ishtirok etish huquqini bir tomondan amalga oshirishni ta'minlaydi, boshqa tomondan, guvohning sudda ishtirok etish huquqini amalga oshiradi. Bundan tashqari, sudning protsess ishtirokchilari bilan muloqotining bunday protsessual shakli jinoyat ishi bo'yicha sud qarorini qabul qilishning xavfsizligi va mustaqilligini ta'minlaydi.

Xalqaro huquqiy hujjatlar, xususan, jinoyat va hokimiyatni suiiste'mol qilish qurbonlari uchun Odil sudlovning asosiy prinsiplari deklaratsiyasini amalga oshirishda jinoiy Adliya tizimi xodimlari uchun qo'llanma bunday aloqa orqali so'roqlarni xavfsizlik chorasi sifatida qo'llashga qaratilgan (1990 yilda BMTning EcoSOS qarori bilan qabul qilingan). Ushbu hujjatda politsiya xavfsizligi, himoyalangan shaxslarning (jinoyat qurbonlari, jabrlanuvchilar yoki guvohlar) yashash joyini yoki ishini o'zgartirish, shu jumladan ushbu shaxslarning so'roq qilingan videotasvirlaridan foydalanish kabi xavfsizlik choralari qo'llash tavsiya etiladi. Jinoyat ishini ko'rib chiqayotgan sud yurisdiksiyasi hududida yashovchi jabrlanuvchilar va guvohlarga jinoyatchilikdan keyingi ta'sirni oldini olish uchun videokonferensaloqa qo'llanilishining maqbulligi boshqa olimlar tomonidan ham qo'llab-quvvatlanadi.

VKS yordamida so'roq qilish, shuningdek, sudga ham, himoya va prokuratura ishtirokchilariga ham sud majlisidagi dalillarni tekshirishni ta'minlaydi. Bunday holda, VKS yordamida olingan himoyalangan shaxsning ko'rsatmalari tomonlarning munozaralarida ham, sud tomonidan ham maslahat xonasida hukm chiqarishda baholanishi mumkin.

"Inson huquqlari va asosiy erkinliklarini himoya qilish to'g'risida"gi konvensiyaning 6-moddasi sudlanuvchiga uning ishini sud tomonidan ko'rib chiqishda tortishuv asosida ishtirok etish shartlarini taqdim etishni majbur qiladi. VKS yordamida so'roq qilish jinoyat-protsessual qonunchiligining asosiy qoidalarini buzmaydi, chunki u daliliy faoliyatda davlat va xususiy manfaatlarini himoya qilishning muvozanatini ta'minlaydi. Ommaviy manfaatlar jinoyat ishi bo'yicha barcha holatlarni aniqlash, jinoyat ishida mavjud bo'lgan dalillarni o'rganish va taqqoslash zarurati bilan bog'liq. Xususiy-ayblov va himoya balansini saqlab, himoyalangan shaxsning xavfsizligini ta'minlashdan iborat.

Tahlil natijasi bo'yicha quyidagi xulosalarni chiqarish mumkin.

1. Yopiq sud majlisi sud muhokamasining umumiy sharti sifatida oshkoralikni istisno qilish holatlaridan biridir. Shu bilan birga, majlisni ushbu formatda o'tkazish sud zalida boshqa fuqarolarning, shu jumladan ommaviy

axborot vositalari vakillarining ishtirok etish imkoniyatini cheklaydi, shuning uchun u asosli va asosli bo'lishi kerak.

2. Yopiq sud muhokamasida protsess ishtirokchilarining niqoblanish masalasi qonunchilik bilan belgilab o'tilishi kerak.

3. VKS dan foydalanish jinoyat ishi bo'yicha sud protsessi ishtirokchilari uchun mustaqil xavfsizlik chorasi sifatida aniq ko'zda tutilmagan. Biroq, bizning fikrimizcha, bunday so'roq va himoyalangan shaxsning sud majlisidagi masofaviy ishtiroki jinoiy protsessual o'xshashlik asosida ishlatilishi mumkin.

4. Tezkor-qidiruv faoliyatining barcha shakllari va usullaridan nafaqat sudyalarga qarshi jinoyatlarni ochish uchun, balki eng muhimi, bunday xatti-harakatlarning oldini olishda yanada samarali foydalanish kerak. Ishonamizki, bu sud faoliyati xavfsizligi kafolatlarini va sud binolaridan tashqarida bo'lgan sudyalarni, shu jumladan ularga nisbatan xavfsizlik choralari ko'rilganligini sezilarli darajada oshiradi.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Шинкеич Н.Е. О праве потерпевшего на доступ к правосудию. //Администратор суда. 2009. № 1. С. 38–41.

2. Новикова М.В. Институт безопасности в уголовном судопроизводстве и пути его совершенствования // Российский судья. 2007. № 7.

3. Бородкина Т.Н. Проблемы и перспективы развития института государственной защиты потерпевших, свидетелей и иных участников уголовного судопроизводства // Мировой судья. 2010. № 4. С. 18–22.

4. Матвиенко И.В. Классификация субъектов государственной защиты и обеспечения безопасности участников уголовного судопроизводства и их полномочия // Актуальные проблемы государства и общества в области обеспечения прав и свобод человека и гражданина : материалы Всероссийской научно-практической конференции, посвященной 64-й годовщине со дня принятия Всеобщей декларации прав человека. Уфа : УЮИ МВД России, 2012. С. 84–87.

5. Звечаровский И.Э. Оптимизация уголовно-правовой охраны личности в аспекте общих начал современного уголовного законодательства России // Уголовно-правовая охрана личности и ее оптимизация : сборник научных статей. Саратов, 2003. С. 30–34.

6. Николаев Е. М. Потерпевший как объект государственной защиты в уголовном процессе // Актуальные проблемы государства и общества в области обеспечения прав и свобод человека и гражданина : материалы Всероссийской научно-практической конференции, посвященной 64-й годовщине со дня принятия Всеобщей декларации прав человека. Уфа : УЮИ МВД России, 2012. С. 74–78.

7. Kudratillaev K. SPECIFIC FEATURES OF THE USE OF PRECAUTIONARY MEASURES //СОВРЕМЕННЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ДОСТИЖЕНИЯ И ИННОВАЦИИ. – 2022. – С. 215-218.

8. МАХМУДОВ С. АЙБЛИЛИК ТЎҒРИСИДАГИ МАСАЛАНИ ҲАЛ ҚИЛМАЙ ТУРИБ ЖИНОЯТ ИШИНИ ТУГАТИШНИНГ АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ //ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ. – 2020. – Т. 1. – №. 6. – С. 110-115.

9.Махмудов С. А. TERMINATION OF CRIMINAL PROCEEDINGS IN CRIMINAL PROCEDURE //Conferences. – 2021. – Т. 1. – №. 1.

10.Алишаев С. Т. СУДЕБНОЕ РЕШЕНИЕ: ЗАКОННОСТЬ, СПРАВЕДЛИВОСТЬ И БЕСПРИСТРАСТНОСТЬ //Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka. – 2022. – Т. 2. – №. 2.

11.Mamatalieva S. K. SOME PROBLEMS OF THE PROSECUTOR'S PARTICIPATION IN CIVIL COURTS //Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka. – 2022. – Т. 2. – №. 1.

12.Mamatalieva S. K. SOME PROBLEMS IN THE APPLICATION OF THE PROSECUTOR'S OPINION ON CIVIL PROCEDURE //Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka. – 2021. – Т. 1. – №. 2.